

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo
ministerijai

2024 m. lapkričio 11 d., Nr. 24-107VK

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 3, 4, 5, 6, 8, 13, 15, 22, 28, 29, 30, 33, 35(1), 35(2), 35(7), 35(8), 35(10) IR 37 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-4157, LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1691 17 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-4158, LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 6, 8 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3068(2), LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1007 21 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3069(2), LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 3, 4, 5, 7, 29, 30 IR 31 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2544(2) IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 4, 5, 6, 22, 29, 30, 32, 33 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO 5(1) STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2467(2)“ PROJEKTO DERINIMO NR. 24-17306

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), viena didžiausių verslo organizacijų Lietuvoje, teikia bendrą nuomonę dėl eilės Seime pateiktų Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo projektų.

LVK, atsižvelgdama į tai, kad pensijų pakeitimo norma Lietuvoje nėra pakankama, taip pat atsižvelgdama į tai, kad Lietuvos gyventojų pensijų įmokos nėra pakankamos oriai senatvės pensijai užsitikrinti, pasisako už tvarią ir stabilią II pakopos pensijų sistemą. LVK taip pat laikosi nuomonės, kad II pakopos pensijų sistema yra vertinga Lietuvos pensijų sistemos dalis ir gyventojų pensinių teisių diversifikacijos aspektu. LVK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad pamatinė gyventojų pasitikėjimo II pakopos pensijų fondais sąlyga – politinis konsensusas dėl jos naudos bei sistemos tęstinumas, nepaveikiantis kaupiančiųjų teisėtų lūkesčių.

LVK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad norint siekti didesnių senatvės pensijų, reikia siekti, kad gyventojai didesnę dalį savo lėšų atidėtų senatvei. Tačiau dabar iš esmės diskutuojame ne dėl pensijų kaupimo įmokų didinimo, bet dėl jo efektyvaus kaupimo dydžio mažinimo. Tai nėra gera tendencija, atsižvelgiant į nepakankamą pensijų pakeitimo normą Lietuvoje.

Šiuo raštu LVK, iš esmės pritardama siūlomai Vyriausybės pozicijai, teikia bendrą nuomonę dėl svarbiausių diskutuojamų siūlymų, kaip galima būtų keisti II pakopos pensijų fondų sistemą.

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 3, 4, 5, 6, 8, 13, 15, 22, 28, 29, 30, 33, 35(1), 35(2), 35(7), 35(8), 35(10) IR 37 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-4157

Po svarbių Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliktų redakcijų, LVK palaiko Įstatymo projektą Nr. XIVP-4157. LVK nuomone, šis įstatymo projektas iš esmės atitinka Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarime iškeltus reikalavimus numatyti atvejus, kada galima nutraukti kaupimą II pensijų pakopoje, nepažeidžiant Konstitucinio Teismo nustatytų reikalavimų, kad šie atvejai privalo 1) būti išimtiniai, kai iš esmės pasikeičia pensijų kaupimo dalyvio gyvenimo aplinkybės, dėl kurių dalyvavimas kaupime jam tampa itin apsunkintas ar betikslis; ir 2) nepaneigti įstatymų leidėjo pasirinkto senatvės pensijų sistemos modelio esmės ir užtikrinti viešąjį interesą, kad visa senatvės pensijų sistema veiktų darniai.

LVK vertina Įstatymo projektą Nr. XIVP-4157 kaip savalaikę tam tikrų sistemos aspektų peržiūrą, nepaneigiant pačios kaupimo sistemos esmės, negriaunant pasitikėjimo II pakopos pensijų sistema ir nepažeidžiant kaupiančiųjų joje teisėtų lūkesčių. Nepaisant to, kad nesutinkame su kai kuriais siūlomais pakeitimais, iš esmės vertiname šį projektą kaip nuosaikų būdą ištaisyti kai kuriuos sistemos trūkumus. Tikimės, kad tokie pakeitimai sudarys prielaidas gyventojams labiau pasitikėti II pakopos pensijų sistema.

LVK palaikytini pakeitimai yra šie:

- numatomas ilgesnis laikas, per kurį asmuo gali atsisakyti kaupimo tuo atveju, kai buvo automatiškai įtrauktas;
- sumažinamas automatinių įtraukimų dažnis;

LVK turi pastebėjimų dėl šių siūlymų:

- LVK skeptiškai vertina siūlymą sudaryti galimybę kaupimą sustabdyti iki 24 mėn. kas 10 metų. Vis tik didžiausia kaupimo nauda ir atsiranda iš nuolatinio kaupimo, sudėtinės palūkanos per laiką nudirba savo darbą, o kuo ilgesnis kaupimas, tuo neproporcingai daugiau grąžos kaupiantysis gali tikėtis. Tikėtina, kad žmogui pilnai išnaudojus pasiūlytą galimybę, asmuo gali sukaupti 20% mažiau lėšų, dėl ko, tikėtina, galutinė grąža gali sumažėti daugiau nei 30%. Tuo pačiu, nemanome, kad toks siūlymas turėtų teigiamą poveikį socialinei apsaugai – asmuo jau ir taip nemoka įmokų į pasirinktą II pakopos pensijų fondą, jeigu negauna pajamų.
- LVK kviečia sistemingai įvertinti siūlymą didinti ribą, iki kurios sukauptą sumą galima pasiimti vienkartinės išmokos forma. Nepaisant to, kad LVK, kaip darbdavių atstovas, neturi tiesioginio intereso šiuo klausimu, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad mažesnis anuitetų skaičius gali paveikti kitų anuitetus pasirinkusių kaupiančiųjų interesus. Tuo pačiu, tokios išmokos mažai padės tiems gyventojams, kurie gyvens ilgai, o ir pensijų sistemos vienas iš tikslų yra sutelkti asmenų riziką ir ją valdyti.
- Nors palaikome siūlymą sumažinti automatinių įtraukimų dažnį, svarstyтина numatyti, kad dalis privalomų įtraukimų galėtų būti pakeičiami informacinio pobūdžio priminimais ir kvietimais pradėti kaupti II pakopoje.
- Nors palaikome siūlymą numatyti ilgesnį laiką, per kurį asmuo gali atsisakyti kaupimo tuo atveju, kai buvo automatiškai įtrauktas, vis tik šis siūlymas yra racionalus tik dabartinės politinės situacijos rėmuose. Atsižvelgiant į palyginus¹ žemus pensijų kaupimo rodiklius, LVK mano, kad kaupimas II pakopoje turėtų būti privalomas visiems darbuotojams ir individualiai dirbantiems asmenims.

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 6, 8 STRAIPSNŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3068(2)

LVK nepritaria Įstatymo projektui Nr. XIVP-3068(2) dėl dviejų priežasčių: 1) reklasifikuoti pensijų įmokas kaip darbdavio įmokas paprasčiausiai nėra produktyvu ir tai neturėtų jokio efekto pensijų kaupimui ar gyventojų pajamoms; 2) valstybės subsidijos II pakopoje kaupiantiems asmenims panaikinimas pažeistų kaupiančiųjų teisėtus lūkesčius.

¹ EBPO ir ES kontekste.

Žvelgiant iš makroekonominės perspektyvos, tiek darbdavys, tiek darbuotojas prisideda prie darbuotojo pensijos. Pažymėtina, kad II pakopos pensijų įmoka 2019 m. nustatyta kaip darbuotojo įmoka, motyvuojant tuo, kad darbuotojas galėtų matyti, kad prisideda prie didesnės pensijos ateityje.

LVK vertinimu, pensijos perklasifikavimas iš esmės neturėtų efekto darbo vietos kainai, o būtent tai yra svarbiausias darbdaviams rodiklis. Tas pats galioja iš esmės bet kokiems pakeitimams, kuriais atlyginimų fondas nėra keičiamas.

Tačiau jeigu būtų imtasi kitų iniciatyvų didinti pensijų įmokas dabartinių atlyginimų sąskaita, tai, tikėtina, ilguoju laikotarpiu tiesiog sumažintų atlyginimų augimą (t.y. už didesnes pensijas sumokėtų darbuotojai). Jeigu daugiau būtų skiriama pensijai, net jei tai būtų daroma darbdavio sąskaita, atlyginimai būtų mažesni, nei galėjo būti nepadidinus pensijų įmokos, tačiau jie galiausiai vis tiek atspindėtų didesnį darbuotojų kaupimą, o ne didesnį darbdavių indelį į darbuotojų pensijas. Lygiai taip pat jokios įtakos darbuotojų atlyginimams neturėjo pvz. nedarbo socialinio draudimo kaip darbuotojo įmokos nustatymas, nes darbdavys sprendimus priima būtent darbo vietos kainai rodiklio pagrindu. Taigi, jeigu II pakopos įmokos būtų reklasifikuotos, tai darbdaviams sukurtų nepatogumų, pereinamųjų kaštų, ir neturėtų jokio apčiuopiamo ilgalaikio efekto kaupiantiesiems.

Kai kurie darbdaviai jau ir taip *de facto* moka pensijų įmokas darbuotojams. Dalyje darboviečių darbdaviai skatina darbuotojus kaupti II pakopoje skirdami didesnį atlyginimą asmenims, įtrauktiems į mūsų antrosios pakopos sistemą, nes derybos dėl darbo užmokesčio kai kuriais atvejais yra dėl *neto* darbo užmokesčio. Susiderėjus *neto* darbo užmokestį, tuomet darbovietė formuoja tą patį darbo užmokestį nepriklausomai nuo to, ar žmogus kaupia, ar nekaupia II pakopoje. Taigi, kai kurie darbdaviai jau dabar moka pensijų įmokas, padengdami įmokų dalį, kad būtų užtikrinta derybose sutarta *neto* darbo užmokesčio suma, nors rezultate tai yra apskaitoma kaip darbuotojo įmoka.

LVK taip pat kategoriškai nepritaria siūlymui naikinti valstybės subsidiją kaupiantiesiems II pakopoje, nes tai pažeistų kaupiančiųjų teisėtus lūkesčius. LVK nuomone, valstybės subsidija buvo reikšminga paskata itin dideliame kiekiui žmonių dalyvauti II pakopoje. Ją panaikinus, žmonės jaustųsi apgauti, tai sumažintų gyventojų pasitikėjimą sistema ir valstybe. Į tokias reikšmingas paskatas privaloma žiūrėti atsakingai, o ne instrumentiškai – negalima lengvatų panaikinti vien dėl to, kad jos nebemotyvuoja *naujų* žmonių dalyvauti II pakopoje, kaip tai yra teigiama įstatymo projekto aiškinamajame rašte. Privaloma atsižvelgti į tai, kad šiuo metu II pakopoje, tikėtina, yra šimtai tūkstančių dalyvių, kurie pasirinko joje dalyvauti žinodami, kad jų kaupimą subsidijuoja valstybė.

LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 3, 4, 5, 7, 29, 30 IR 31 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2544(2)

LVK nepritaria įstatymo projektui Nr. XIVP-2544(2), nes jis prieštarauja Konstitucijai. Konstitucinio Teismo jurisprudencija suponuoja, kad pernelyg platus atvejų, kada dalyvis gali nutraukti kaupimą, sąrašas galėtų pažeisti kitų kaupiančiųjų teisėtus lūkesčius, taip pat paneigti įstatymų leidėjo pasirinkto pensijų sistemos modelio esmę. Tokiu atveju nebūtų užtikrintas viešasis interesas, kad visa senatvės pensijų sistema veiktų darniai.

Be to, Konstitucinis teismas 2024 m. kovo 7 d. nutarimu *expressis verbis* konstatavo, kad teisinis reguliavimas, kuris leistų be jokių apribojimų bet kada nutraukti pensijų kaupimą, prieštarautų

Konstitucijai: „<...> pensijų kaupimo specialiuose pensijų fonduose teisinis reguliavimas, be kita ko, nustatantis pensijų kaupimo pabaigos atvejus, negali būti toks, kad, siekiant konstituciškai svarbaus tikslo užtikrinti, kad dalyviams būtų mokamos sukauptos senatvės pensijos išmokos, būtų neproporcingai apribotos pensijų kaupimo dalyvio nuosavybės teisės į sukauptą turtą, teisiniu reguliavimu nenumatant jokios galimybės nutraukti pensijų kaupimą dalyvio iniciatyva.“² Siūlome šiuo argumentu papildyti Vyriausybės išvados projektą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS PENSIJŲ KAUPIMO ĮSTATYMO NR. IX-1691 4, 5, 6, 22, 29, 30, 32, 33 STRAIPSNŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO 5(1) STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2467(2)²

LVK nepitaria įstatymo projektui Nr. XIVP-2467(2), nes jis prieštarauja Konstitucijai. Atsižvelgiant į tai, kad šio įstatymo projekto 3 str., kuriuo siūloma papildyti Pensijų kaupimo įstatymą, yra siūloma numatyti galimybę nutraukti pensijų kaupimą iš esmės bet kokiam dalyviui (siūlomo 5¹ str. 1 d. 7 p.), LVK teikia tuos pačius argumentus, kuriuos nurodė įstatymo projekto Nr. XIVP-2544(2) vertinime, ir siūlo jais taip pat papildyti Vyriausybės išvadą.

Apibendrinant, LVK pritaria Vyriausybės išvados projektui ir siūlo jį papildyti siūlomais argumentais.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

L.e.p. generalinis direktorius

Emilis Ruželė

Originalas nebus siunčiamas. Vilius Kriaučiūnas, el.p. vilius@lvk.lt, mob. +37060898408.

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymo (2018 m. birželio 28 d. redakcija) 4 straipsnio 8 dalies, 5 straipsnio, 29 straipsnio (su 2022 m. birželio 28 d. pakeitimu) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai